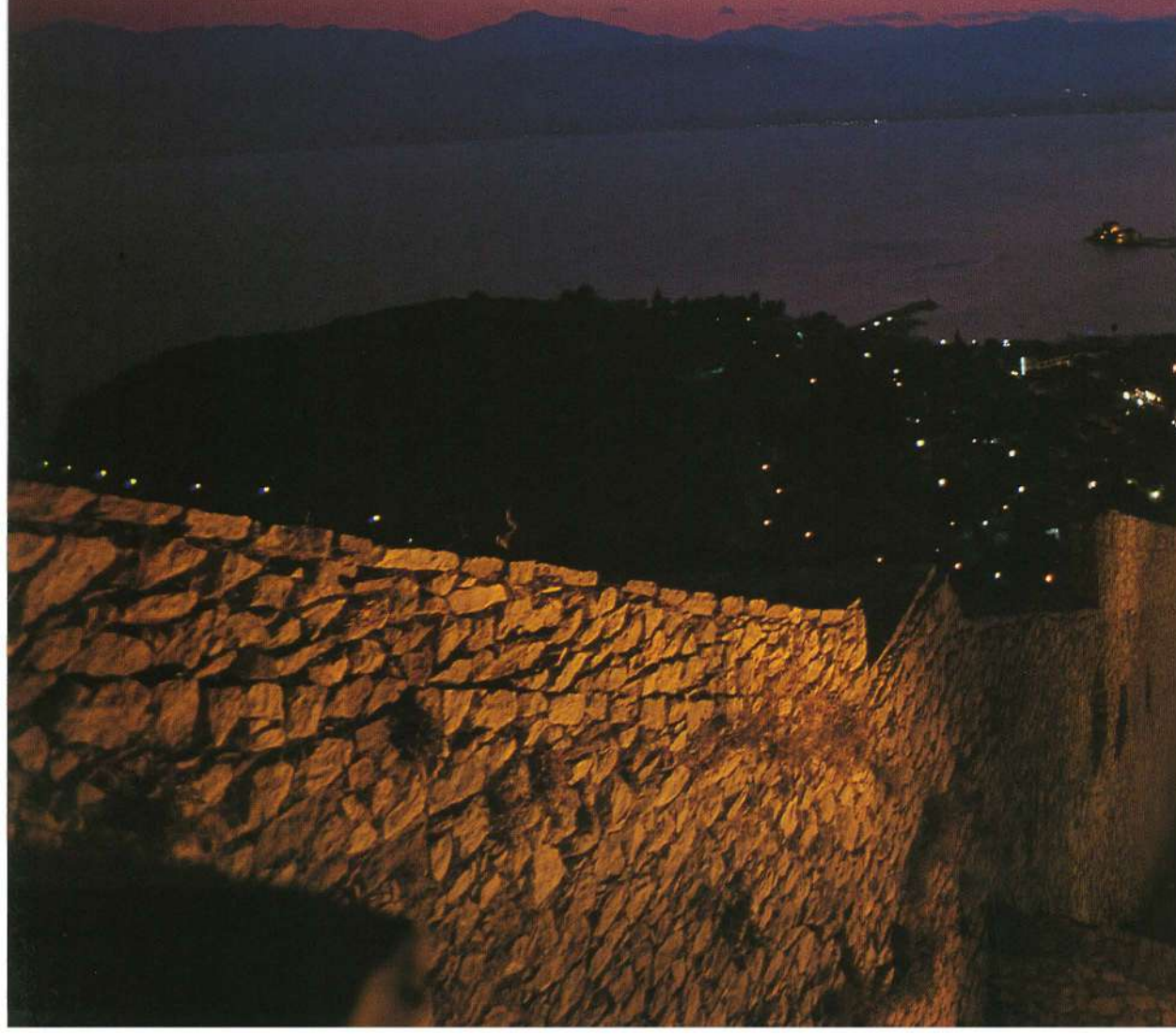
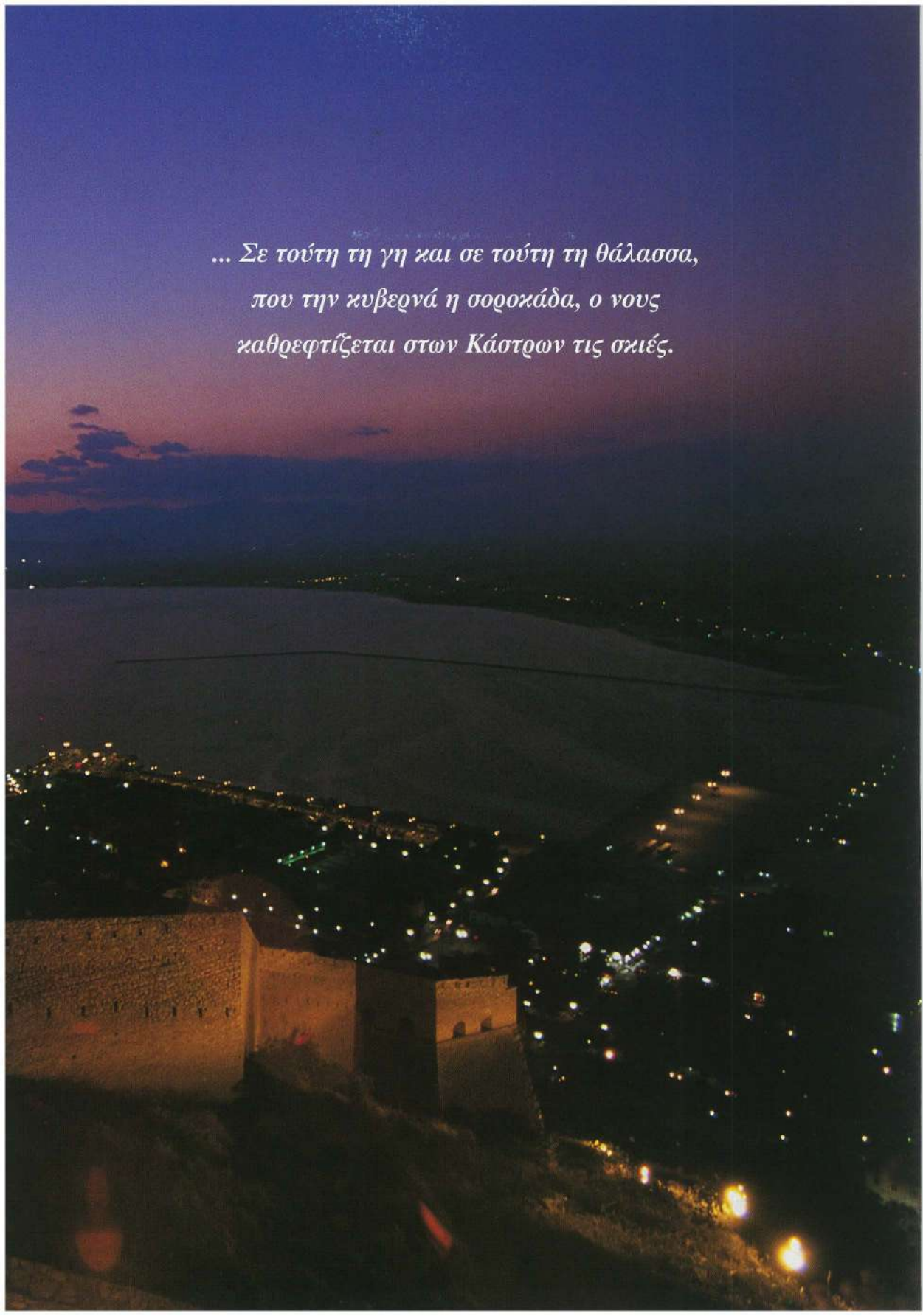

Τα Κάστρα του Ναυπλίου

ΚΕΙΜΕΝΑ: ΕΥΤΥΧΙΑ ΘΕΜΕΛΗ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΠΟΥΓΙΩΤΗΣ

... Σε τούτη τη γη και σε τούτη τη θάλασσα,
που την κυβερνά η σοροκάδα, ο νους
καθρεφτίζεται στον Κάστρον τις σκιές.

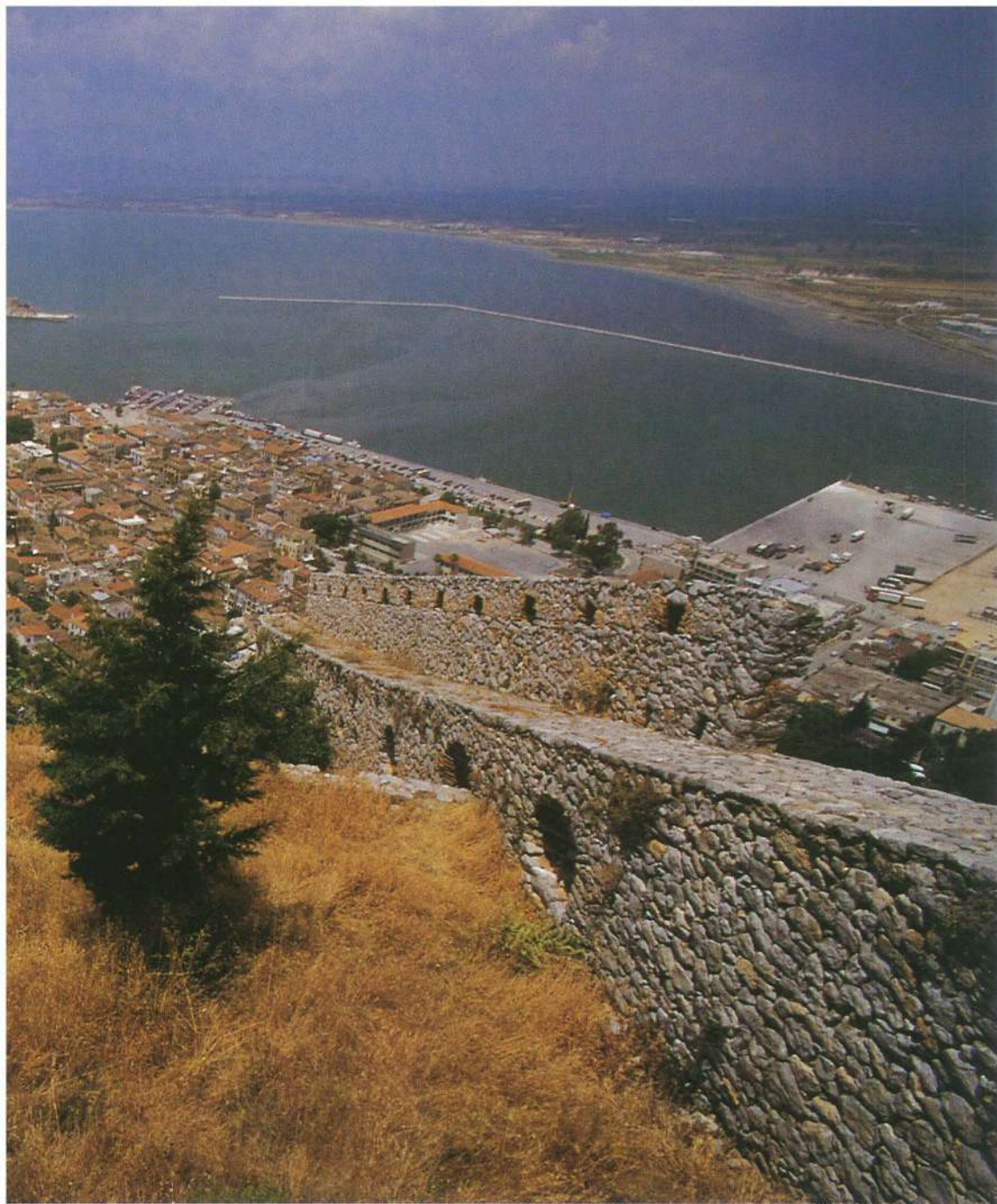

Η χερσόνησος και το φρούριο της Ακροναυπλίας από το Παλαμήδι.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Απ' όποια γωνιά κι αν την κοιτάξεις, η χερσόνησος του Ναυπλίου σε προσκαλεί. Απ' όποιο ακρογιάλι, ως το Άστρος, την ξανοίξεις, σ' αιχμαλωτίζει. Σαν τύχει και πορευτείς άκρη-άκρη τη ναρκωμένη φυρονεριά του Αργολικού, ως εκεί στον βάλτου το γύρισμα, θα δεις την πολιτεία του Αναπλίου με μια γοητεία σαγηνευτική, που διαρκεί στο διάβα

των αιώνων. Είναι μια πόλη αρχόντισσα, που γεύτηκε δόξες τρανές και μεγαλεία, που κέρδισε τιμές και σεβασμό, αίγλη και αξιοπρέπεια, που αποτέλεσε την πρώτη πρωτεύουσα του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους. Η θάλασσά της καθρέφτης κι αντίκρου ο Πάρωνας και τ' Αρκαδικά βουνά βαθυγάλαζα. Σε τούτη τη γη και σε τούτη τη θάλασσα που την κυβερνά η σοροκάδα, ο νους καθρεφ-

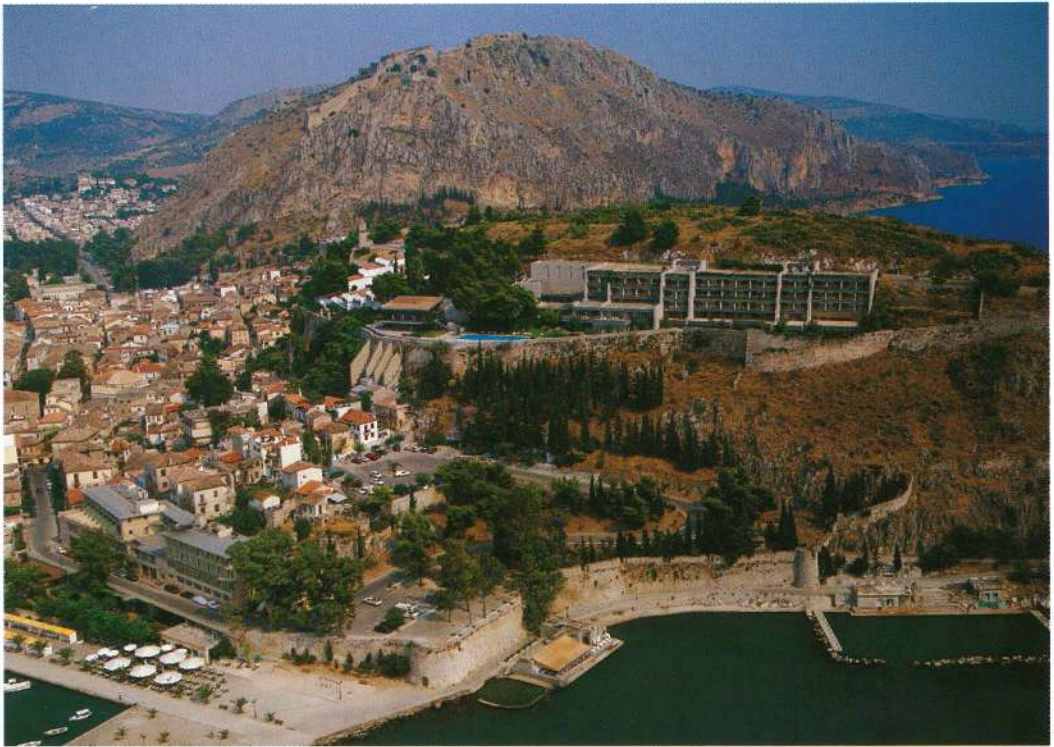

τίζεται στον Κάστρον τις σκιές. Σε σοκάκια αδειανά, σε μονοπάτια μοναχικά, σε βράχια φαγωμένα από τη βουερή λαιμαργία του κύματος, σε αφυδατωμένα νεοκλασικά που ζουν με την προσμονή της ανακαίνισης.

Τα παράλια τείχη της πολιτείας του Ναυπλίου γκρεμίστηκαν πριν από αρκετές δεκαετίες, για να λευτερωθεί η πόλη και ν' αναπνεύσει. Κι όταν έπεσαν τα τείχη, το μόνο που κέρδισε

ήταν η επαφή της με τη θάλασσα, γιατί το ξάγναντο τό 'χε μαγευτικό μόνον από τις ψηλογειτονιές της.

Εκείνο που έχασε ήταν η γοητεία των παράλιων οχυρών, του προμαχώνα με τους πύργους. Κι εκείνο που δεν πέτυχε ήταν η ελευθερία της. Έμεινε με την συνείδηση των τειχών, με την αίσθηση της κυκλωμένης πολιτείας, συμμαζεμένη, συγκρατημένη, περήφανη.

ΦΩΤ. Γ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΑΤΟΥ

Αεροφωτογραφία του Ναυπλίου, με το ξενοδοχείο ΞΕΝΙΑ και τα κάστρα του Παλαμυδίου και της Ακροναυπλίας.

ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Έτσι κατά πώς σε οδηγεί ο δρόμος, με τη θωριά του βράχου και την επιβλητική μορφή των κάστρων του, αναλογίζεσαι πως φυσιολογικά οι εποχές παραχώρησαν μιά διαδρομή ακμής σε τρεις χιλιετηρίδες από τρία κοντινά κέντρα ζωής. Μυκήνες, Άργος, Ναύπλιο. Ένα ισοσκελές τρίγωνο με κορυφή το Άργος και με βάση την ευθεία που διασχίζει τον κάμπο για να ενώσει την πρώτη περηφάνεια της ελληνικής φυλής, τις Μυκήνες, με την πρώτη περηφάνεια του νεοελληνισμού, το Ναύπλιο. Από τον Τρωϊκό πόλεμο στο Εικοσιένα. Σε μιά ευθεία, που χαράζει συγχρόνως την πιο εντυπωσιακή διαδρομή στα μονοπάτια του μύθου και της ιστορίας.

Δύναμη κι αδυναμία. Μεγαλείο και πτώση. Κυριαρχίες κι εξευτελισμοί. Συμπορεύτηκαν καταλύοντας άλλοτε, κι άλλοτε πάλι δημιουργώντας, σ' ένα πεδίο είκοσι χιλιομέτρων.

Ο θρύλος, θέλει νάναι ανάδοχος της χερσονήσου και μαζί ιδρυτής της Ναυπλίας, ο θαλασσοπόρος Ναύπλιος, γιός του θεού Ποσειδώνα και της κόρης του Δαναού Αμυμώνης. Η πόλη

που ίδρυσε αναπτύχθηκε σε ναυτική δύναμη και σύμφωνα με τη μυθολογία, πήρε μέρος στην Αργοναυτική εκστρατεία.

Οι πληροφορίες για το προϊστορικό παρελθόν της πόλης είναι λιγοστές, ωστόσο παραμένει βέβαιο ως γεγονός, πως είχε κατοικηθεί ήδη στα μυκηναϊκά χρόνια, όπως μαρτυρούν τα ευρήματα των ανασκαφών, ιδιαίτερα στην περιοχή του Παλαμυδίου, όπου η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως, μικρούς ληστεμένους τάφους μυκηναϊκής εποχής, ενώ παράλληλα, τμήμα μυκηναϊκού τείχους σώζεται στη νότια κεντρική γωνία του κάστρου των Τόρων, και υποδηλώνει την ύπαρξη οχυρωμένης μυκηναϊκής ακρόπολης.

Η πόλη, κατορθώνει να διατηρήσει την αυτονομία της μέχρι τον 7 αιώνα π.Χ., οπότε βρίσκεται αντιμέτωπη με την νέα δύναμη της εποχής, το Άργος, εχθρό του Ναυπλίου και σύμμαχο της Σπάρτης. Έρχεται η πρώτη καταστροφή κι όσοι κάτοικοι σώθηκαν, αναζήτησαν καταφύγιο στη Μεθώνη της Μεσσηνίας. Από 'δω κι έπειτα, η Ναυπλία είναι επίνειο και ναύσταθμος του Άργους.

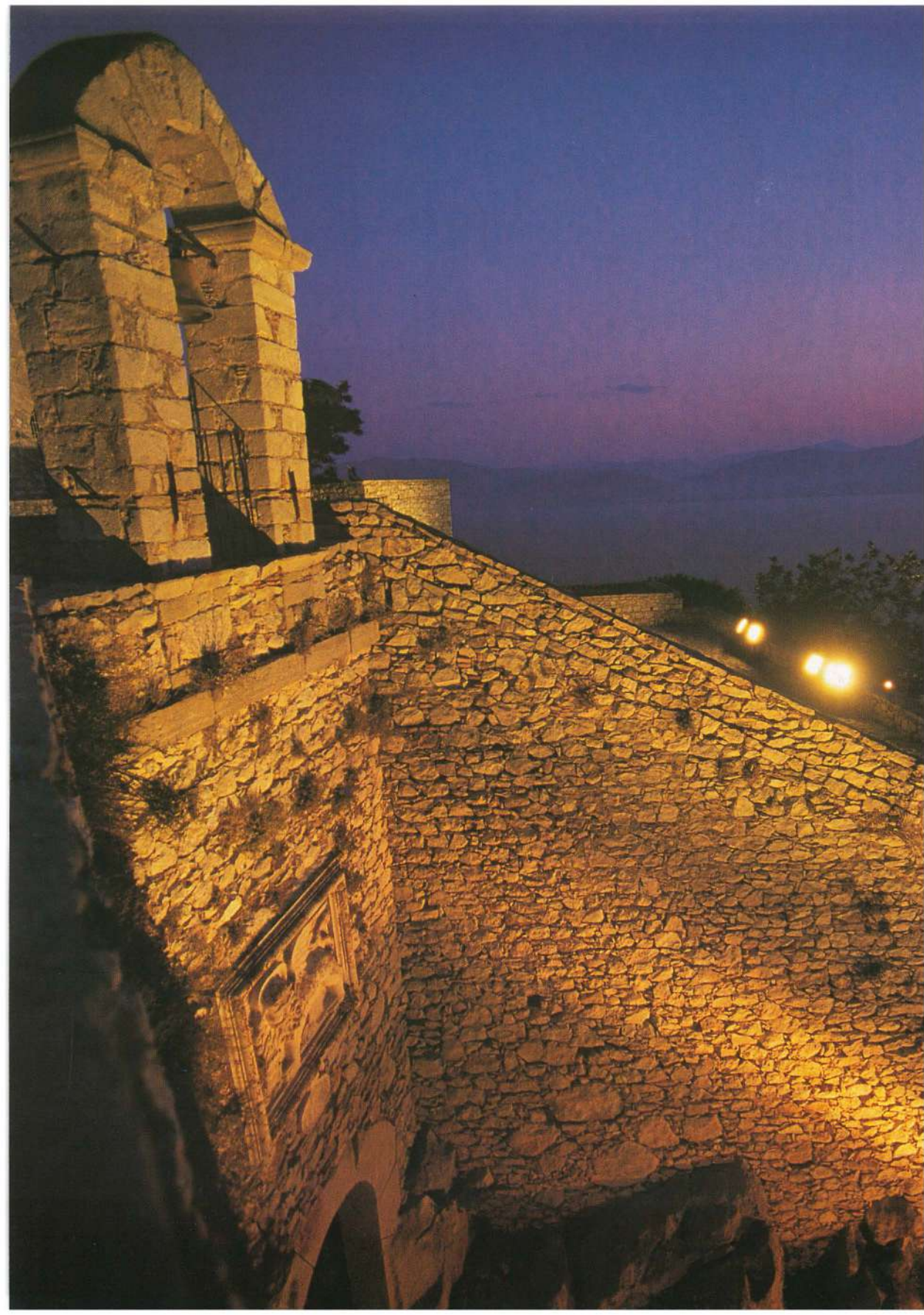
Εσωτερική άποψη της εισόδου του κάστρου του Παλαμδιού, λίγο πριν την είσοδο της εκκλησίας του Αγίου Ανδρέα και της φυλακής του Κολλοκοτρώνη.

Στα χρόνια τα κατοπινά, η πολιτεία η πνιγμένη στη μοναξιά και στα έλη, μοιάζει αδύναμη κι αφτιασίδωτη φιγούρα που αποξεχνιέται. Ο περιηγητής Πausανίας, όταν επισκέφθηκε την πόλη τον 2ο αι. μ.Χ. αναφέρει, ότι δεν υπήρχαν παρά μόνον ερειπωμένα τείχη κι ένα ιερό αφιερωμένο στον Ποσειδάωνα, εκεί που σήμερα βρίσκεται ο βράχος της Ακροναυπλίας. Η περιοχή άρχισε να αποκτά ξανά, σημασία την Ελληνιστική εποχή, οπότε και η Ακροναυπλία απέκτησε οχύρωση, τμήματα της οποίας διατηρούνται μέχρι σήμερα. Τη Βυζαντινή εποχή, κάτοικοι κυρίως από την κεντρική Πελοπόννησο, εγκαταστάθηκαν στην οχυρωμένη χερσόνησο, αναζητώντας καταφύγιο από τις βαρβαρικές επιδρομές. Κι είναι τούτη η περίοδος, ανάμεσα στον 6ο και 9ο αι. μ.Χ. που δημιουργείται η καινούργια πόλη, το Ναύπλιο.

Η Βενετία, η μεγάλη ναυτική κι εμπορική δύναμη της εποχής, από τον 12 αι. άρχισε τις έντονες διεκδικήσεις για τις θέσεις εκείνες της νότιας Ελλάδας που θα διευκόλυναν το

εμπόριό της και θα παρείχαν ασφαλή αγκυροβόλια στα πλοία της. Ήδη από το 1199 είχε εξασφαλίσει από τον αυτοκράτορα του Βυζαντίου Αλέξιο Γ' το προνόμιο ελεύθερου εμπορίου στο Ναύπλιο, όπου ο άρχοντας Θεόδωρος Σγουρός από το 1180 και με τη βοήθεια αυτοκρατορικού στόλου, είχε κατορθώσει να απομακρύνει τους πειρατές από τις παράλιες θέσεις. Κι ήταν ο γιός του, άρχοντας της Ναυπλίας Λέοντας Σγουρός, που κατέλαβε τα οχυρά κάστρα του Άργους και του Ακροκορίνθου το 1203, που αναδείχθηκε ο ισχυρότερος άρχοντας της Πελοποννήσου, και αναχαίτησε τις επιδρομές των Φράγκων οι οποίοι άρχισαν την πολιορκία του Ναυπλίου το 1204 για να το καταλάβουν τελικά, το 1210. Από τους δύο οχυρωματικούς περιβόλους που υπήρχαν τότε στη χερσόνησο της Ακροναυπλίας, πήραν στην κυριότητά τους τον έναν, τον ανατολικό, ενώ ο άλλος παρέμεινε στα χέρια των Ελλήνων.

Από δω και πέρα, ακολουθεί η μοίρα της υποταγής. Οι ημερομηνίες ορίζουν τις διάφορες διαδοχές. Οι κυρίαρχοι οχυρώνονται

Από τα εσωτερικά τείχη της Ακροναυπλίας διακρίνονται στο βάθος τμήματα του κάστρου του Παλαμυδιού.

περιφρουρώντας το πρόσκαιρο δικαίωμά τους, σαν νά 'ταν ακατάλυτο κι αιώνιο. Ανθρώπινα χέρια που πάσχισαν να υψώσουν τους πύργους της αλαζονείας. Οι δυνατοί των εποχών, πελεκούν τα οικοδόμημά τους σ' άφθαρτο πέτρινο υλικό, πυργώνουν βουνά. Από το πέρασμά τους, συχνά δεν μένει τίποτε άλλο, παρά τα ονόματά τους.

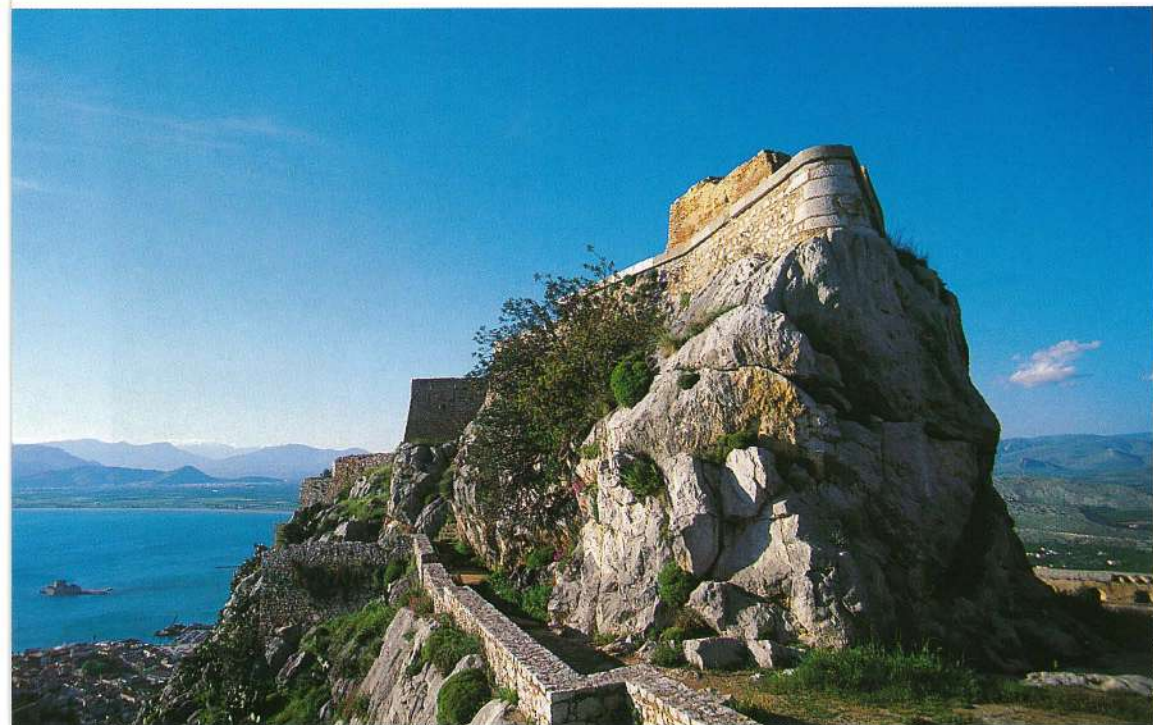
Ύστερα από τη Βυζαντινή περίοδο, στα 609 χρόνια που ακολούθησαν ως το 1821, πέντε φορές κυριεύθηκε το Ναύπλιο. Φράγκοι, Ενετοί, Τούρκοι, πάλι Ενετοί, πάλι Τούρκοι. Η ιστορία του, είναι η ιστορία του Μωριά. Διαφέρει μονάχα στη διάρκεια και στη διαδοχή. Πιό δυνατός ωστόσο απ' όλους τους κατακτητές, στάθηκε ο ίδιος ο τόπος. Απ' όλες τις γλώσσες που έδωσαν διαταγές, η γλώσσα αυτού του τόπου έμεινε ανέπαφη. Απ' όλες τις φωνές τις ξενικές, αυτή η πνιγμένη φωνή του ραγιά δεσπάζει στ' Ανάπλι, σα νάναι ίσκιος κι

Η κεντρική εσωτερική πύλη του κάστρου του Παλαμυδιού. Καυτό λήδι έπεφτε από αυτήν στους εχθρούς, που κατάφερναν να εισβάλλουν από τα εξωτερικά τείχη.

απόηχος μαζί των ανθρώπων που μόχθησαν για να πραγματώσουν τον αλαζονικό μέγα πόθο -ν' αρπάξω, να κατέχω, να υπάρχω...

Η πολιτεία αναδιπλώνεται. Σαν την κοιτάξεις από μακριά, μοιάζει με ζωγραφιά παλιά, με ξεθωριασμένη από το διάβα του χρόνου, ρομαντική εικόνα. Μα όταν ανεβείς σκαλί σκαλί τα Κάστρα της, απογυρνώντας το "Ιτς-Καλέ" από τα "Πέντε Αδέλφια" ως την "Αρ-βανιτιά", τότε μονάχα νιώθεις πόσο πικρή και γνώριμα ελληνική, είναι τούτη η ζωγραφιά. Κάθε γωνιά της καμπανοκρουσμένη. Ευλογημένος ο τόπος, με μυστικά σφαλιστά στα σεντούκια των αιώνων. Μετέωρες πλανιούνται στον ορίζοντα, χαρές και κατάρες, όταν μακραίνουν οι σκιές του δειλινού.

Κι όταν οι διαβασμένες σελίδες σε σταματήσουν στο όνομα του Κυβερνήτη, τότε αργό γίνεται το βάδισμα, συνετό, συλλογισμένο σα ν' ακολουθεί το δικό του. Ανάμεσα σε αγκαθερές εκτάσεις από έξαρση πατριωτική και πάθος εγωϊσμού, φιλαρχίας, προβολής. Τ' ακολουθείς το βήμα του Κυβερνήτη από τις 8 Γενάρη 1828, όταν πρωτοπάτησε την αποβάθρα. Βήμα αθόρυβο, πνιγμένο στη βροντερή υποδοχή των κανονιών, να εισέρχεται από την

Από όπου και να κοιτάξεις το Παλαμήδι σου προκαλεί δέος. Στην φωτογραφία, άποψη του κάστρου από την πηγερά της Καραθώνας.

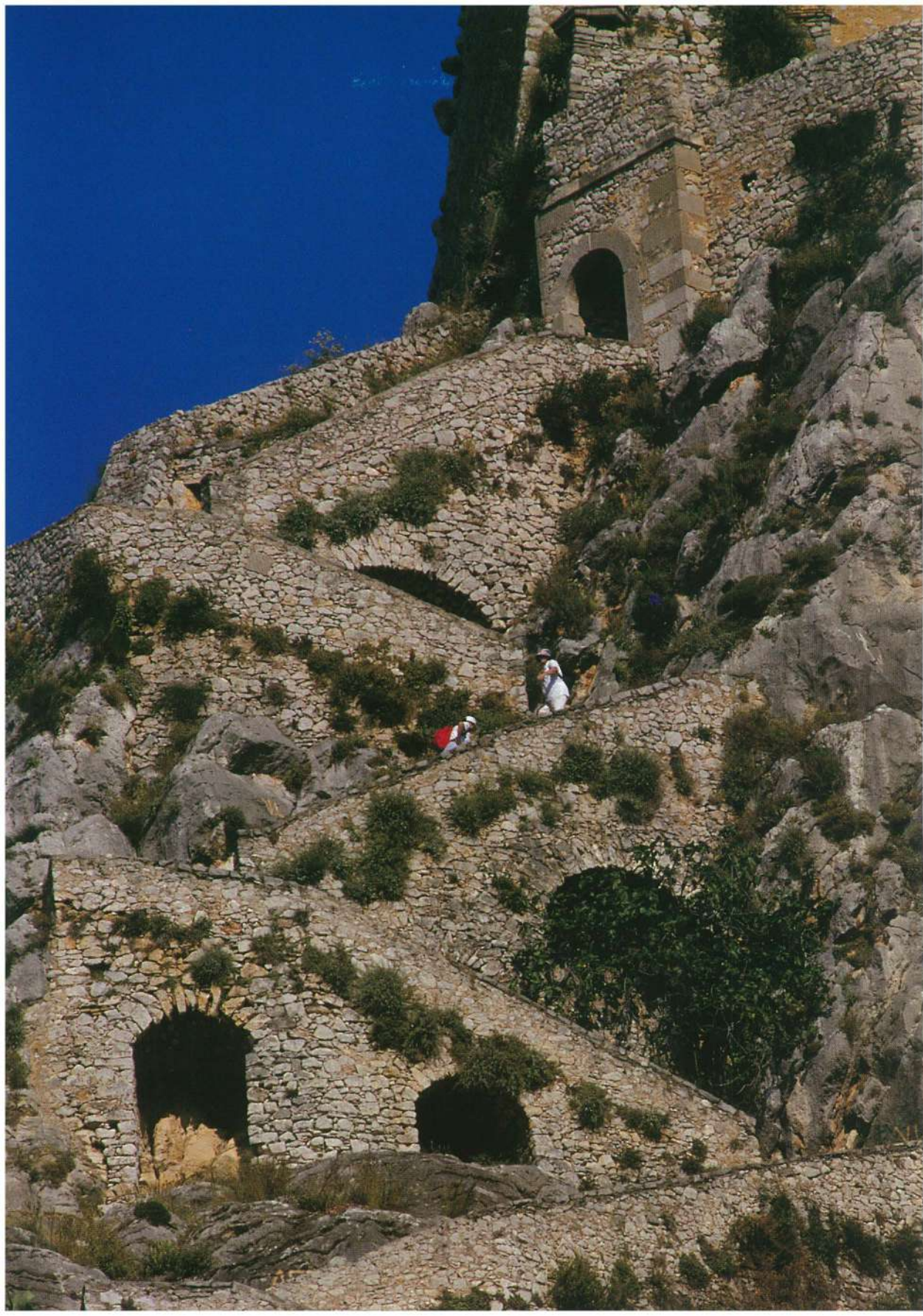
Πύλη της Ήρας κι αργά να παίρνει το στενό για την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Προς μία εκκλησία και τα τελευταία του βήματα, εκεί όπου δολοφονήθηκε το 1831, μπροστά απ' τον Άγιο Σπυρίδωνα.

Το Ναύπλιο, έγινε η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδος, έδρα του πρώτου κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια, ενώ δύο χρόνια μετά την δολοφονία του, η πόλη δέχτηκε τον βασιλιά Όθωνα, που μετέφερε την πρωτεύουσα στην Αθήνα.

Η ΟΧΥΡΩΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ Κληρονόμοι Οι Αναπλιώτες της τιμής να ζουν σε μια οχυρωμένη πολιτεία που ακόμη δείχνει το γιατί έζησε τον πρώτο ρόλο στα κοντινά μας χρόνια, δείχνουν γαντζωμένοι στο παρελθόν, εκεί ακουμπάνε και ξεαποσταίνουν, εκεί στηρίζουν την παρούσα ζωή. Μοιάζουν ευαίσθητοι σε ό,τι έχει σχέση με τις παραδόσεις, με τις δάφνες και τα τραύματα της πόλης τους. Κάθε τόπος που έχει ιστορία νωπά γραμμένη ακόμη στους δρόμους και στα σπίτια του, αφήνει στους ντόπιους πολύτιμη κληρονομιά. Κι οι ιστορίες μπλέκονται με τους μύθους και τους θρύλους. Οι αφηγήσεις, με φαντασίες

απ' την ψυχή των ανθρώπων. Οι πόλεμοι με έρωτες, με έντριγκες, με δολοπλοκίες. Τα κάστρα, με τα στοιχεία της νύχτας και τις προσευχές των φυλακισμένων στη σκέψη της καρμανιόλας. Μνήμες που βάλθηκαν να τις ξεριζώσουν, ο αποτροπιασμός και οι τύψεις... "Γειά σου, το λοιπόν, ξακουσμένο Ανάπλι! Θωρώ τα κάστρα σου και τρέμω, γιατί είμαι ραγιάς. Μοιάζεις σαν τον αρματωμένο Μεγ' Αλέξαντρο, στέκεσαι έτοιμο για πόλεμο. Στον αγέρα ακούγονται τρουμπέτες. Κάστρα δεξιά, κάστρα ζερβά, μπρος και πίσου! Ο αγέρας που ανασαίνω μυρίζει αίμα. Θολή είναι κι η θάλασσα γύρ' από το Μπούρτζι, αυτό το έχρωμα των νησιών πώχει τειχιά αντί για βράχια, κι αντί χαλίκια μπάλες και τόπια" σημειώνει στην ταξιδιωτική του γραφή, εκείνος που πιότερο απ' όλους γνώρισε και αγάπησε τα κάστρα, ο Φώτης Κόντογλου. Ο λόγος του σμιλεύει σαν πέτρα των Κάστρων τις εντυπώσεις απ' την επαφή του με τ'

Η άνοδος από την βορειοδυτική πηγερά του φρουρίου με τα 999 σκαλιά και τα σκεπαστά περάσματα.

Το φτερωτό λιοντάρι, ζώο συμβολικό του Αγίου Μάρκου, από παράσταση των Ενετών, στο Παλαμήδι.

Ανάπλι.

"Μιά ματιά να ρίξει άνθρωπος απάνου στα βουνά καταλαβαίνει πώς ο τόπος τούτος είναι για φονικό. Σ' άλλα μέρη φυτρώνει το βοτάνι της χαράς. Εδώ σεργιανίζει ο χάρος, και πάνου κει στα βράχια έχει χτισμένο μοναστήρι ο διάολος κι ασκητεύει. Βλέπεις εκείνη τη χάρα πούναι ξετυλιγμένη απάνου στον ασβολερόν ουρανό; Έχει απάνου γραμμάτια και λένε: **"Τούτο είναι το ξακουσμένο τ' Ανάπλι. Εδώ είναι γραμμένο να σπαράζονται στρατέματα, να χτυπιούνται βασιλεία, να κόβονται κεφάλια στην καρμινιόλα. Τούτος ο τόπος είναι φοβερός και τρομερός. Αίμα και φωτιά και ντουμάνι"**.

Κοιτάζω ολόγυρα και ρωπιέμαι που βρίσκουμαι. Στα χρόνια του Καπετάνιου των Ρωμαίων, τ' αντρεωμένου Λέοντα του Σγουρού, για στα χρόνια του γκενεράλε Μοροζίνη, για στα χρόνια των Μαυρομυαλέων; Αμ ποιοί δε σμιζανε απ' τα πέρατα της γης σε τούτο το σταυροδρόμι;".

Η οχυρωμένη πολιτεία αναδεύει τις μνήμες της. Άλλοτε παινεύεται κι άλλοτε πάλι ανατριχιάζει. Έχει πολλά να ιστορεί, πολλά να διηγάται. Μέρες λαμπρές και μέρες γκρι-

ζες, μέρες γιορτής και μέρες πόνου. Τα κάστρα της, βγάζουν μιά φλογερή πνοή και την σκορπούν στον ορίζοντα, με τους αγέρηδες του Αργολικού κόλπου, την κρεμούν παντιέρα τα καράβια που αγκυροβόλησαν στο λιμάνι της, την ταξιδεύουν στις απέραντες θάλασσες και σε τόπους μακρινούς.

Απάνω μου στέκεται το Παλαμήδι, θεόρατο, αγέρωχο κι αζύγωτο. Στην κορυφή του η τάμπια του Αγ' Αντρέα κρέμεται στο χάος. Και πίσω από κει είναι κρυμμένο ολάκερο το μπερδεμένο κάστρο. Αντικρύζω μονάχα τις σκάλες που τραβάνε πάνω. Κατά τ' αριστερά της ματιάς, ο προμαχώνας του "Μιλτιάδη" ξεμυτίζει απ' το Τείχος του περιβόλου.

Χαμηλά, κι από τα δεξιά της ματιάς, αρχίζει το κάστρο της Ακροναυπλίας. Ανάμεσα στο Παλαμήδι και την πόλη, μιά βαθεία ρεματιά. Στα χρόνια της Βενετιάς είχαν κόψει τούτη τη λουρίδα που δένει τη χερσόνησο με τη μεγάλη στεριά, σα νάτανε νησί. Απ' το Παλαμήδι περνούσαν στ' αντικρινό κάστρο τ' Αναπλίου, μ' ένα γεφύρι που ανοιγόκλεινε.

Αγνάντια στην πολιτεία και σε μικρή απόσταση απ' τη στεριά, βρίσκεται το Μπούρτζι ή Καστέλλι, ένα βραχονήσι καμωμένο κάστρο απ' τα θεμέλιά του, που κλείνει το λιμάνι του Ναυπλίου και συντροφεύει με τα βράχια του, το μοναχικό τραγούδι της θάλασσας, που αιώνια το πολιορκεί.

Τ Ο ΠΑΛΑΜΗΔΙ Οικοδομημένο στον ψηλό λόφο στ' ανατολικά της Ακροναυπλίας, σε ύψος 216 μ., το κάστρο του Παλαμηδίου διατηρεί όλο το φοβερό του μεγαλείο και συνδέεται με το μυθολογικό παρελθόν της περιοχής. Πήγε το όνομά του απ' τον ανδρείο Παλαμήδη, μιά από τις σημαντικότερες εκείνες μορφές της αρχαίας ελληνικής ιστορίας που έζησαν ανάμεσα στο μύθο και την πραγματικότητα. Ήταν ο γιός του Ναύπλιου, του ήρωα και οικιστή της πόλης. Η παράδοση τον θέλει εφευρέτη, γιατρό κι αστρονόμο, μαθηματικό, ποιητή, δημιουργό του Ελληνικού αλφαβήτου και φιλόσοφο. Τον θέλει ακόμη, να τρέχει πρώτος στην Τροία, να ξεσκεπάζει τον φηγοπόλεμο Οδυσσέα που καμωνόταν τον τρελλό - βάζοντας στ' αλέτρι τον γιό του Τηλέμαχο. Κι έτσι, ξεσήκωσε το βαθύ μίσος του "πολύτροπου". Μίσος που μαστόρεψε πλεκάνη σατανική. Ο Οδυσσέας τοποθέτησε στη σκηνή του Παλαμήδη πολύτιμα αντικείμενα και τα παρουσίασε σαν φιλέματα των Τρώων. Τον έσυρε σε δίκη. Κι ο σοφός κι ανδρείος Παλαμήδης καταδικάστηκε και λιθοβολήθηκε. Ενώ στα Κύπρια Έπη θεοποιείται, ο Όμηρος δεν τον αναφέρει καθόλου, παρ' όλο που είναι

9 ωτογραφημένο το κάστρο του Παλαμηδιού, σκαρφαλώνει στο λόφο και σμίγει με τα φώτα της πόλης του Αναπλιού, προσφέροντας ένα φαντασμαγορικό θέαμα.

εξάδελφος του Αγαμέμνονα και σαν αρχηγός ξεκίνησε με τα καράβια του. Λένε, πώς οι απόγονοι του βασιλιά των Μυκηνών, διέγραψαν τ' όνομά του, για να σβήσουν τη φήμη του. Η μορφή του Παλαμίδη έχει απεικονιστεί πάνω σε ένα πήλινο ζάρι των αρχών του 7ου αι. π.Χ. που φυλάσσεται σήμερα, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας.

Ο λόφος του Παλαμηδιού, αναφέρεται ότι διέθετε προϊστορικό οικισμό. Πρώτος λένε, έκανε οχυρωματικά έργα πάνω στο Παλαμίδι ο Λέων Σγουρός γύρω στο 1208. Ωστόσο, το σημερινό φρούριο αποτελεί έργο των Βενετών, στις αρχές του 18ου αι. Εξακριβωμένο είναι μόνον πως στα βόρεια κράσπεδα του λόφου είχαν ταφεί Μυκηναίοι, όπως κατέδειξε η ανακάλυψη των πλούσια κτερισμένων λαξευτών τάφων.

Το φρούριο, που ορθώθηκε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, αντικατοπτρίζει στην οχύ-

ρωσή του πέρα από τις απαιτήσεις της εποχής για μιά αποτελεσματική άμυνα, όλα τα φιλόξενα οράματα των κατακτητών της περιοχής, που στήριξαν στα τείχη του, την τελική τους επικράτηση.

Το κάστρο του Παλαμηδιού, με τα συγκροτήματα των οχυρών του και τους φοβερούς προμαχώνες, χτισμένα από ασβεστοκονίαμα και πέτρα, εξαιρετικού μεγέθους και με την πιο στέρεη κατασκευή, συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά της εξέλιξης της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής του 18ου αι. και προκαλεί το δέος και τον θαυμασμό.

Οι προμαχώνες με τα ένδοξα ενετικά ονόματα, άλλαζαν χέρια κι ονομασίες, ανάλογα με τους κυρίαρχους του κάστρου. Κατά την διάρκεια της Τούρκικης κυριαρχίας, γίνηκαν τούρκικες τάπιες. Σήμερα, είναι γνωστοί με τα αρχαιοελληνικά ονόματά τους. Στο χαμηλότερο σημείο, στ' ανατολικά του

Η είσοδος της φυλακής του Κοθοκοτρώνη -θαγούμι ανήθιαγο-, στο κεντρικό προμαχώνα του Παθαμνιδίου, μόλις ενός μέτρου ύψος.

φρουριακού συγκροτήματος, ορθώνεται ο προμαχώνας "Αχιλλέας" ή "γιουρούς ντάπια". Δύο σημαντικές χρονολογίες σημάδεψαν αυτόν τον προμαχώνα. Η μία ήταν το 1715, όταν οι Τούρκοι με τον Δαούτ-Πασά μπήκαν απ' αυτόν τον προμαχώνα και πήραν από τους Βενετσιάνους το Παλαμίδι. Κι η άλλη τον Νοέμβρη του 1822, όταν οι επαναστατημένοι Έλληνες, τα παλληκάρια του Στάϊκου και του Μοσχονησιώτη, πήδησαν μέσ' το κάστρο και στήσανε πάνω στις επάλξεις του τα λάβαρα της λευτεριάς.

Στον "Επαμεινώνδα" έξω από την Πύλη την κεντρική, υπάρχει κεφαλοθραύστης, τούρκικο σαρίκι και σπαθί αραβικό-εντοιχισμένα τούρκικα σύμβολα. Στις πύλες του κάστρου, το έμβλημα των Ενετών, το φτερωτό λιοντάρι. Κάτω απ' τον "Θεμιστοκλή" ο γκρεμός της Αρβανιτιάς απ' όπου ρίχτηκαν στη θάλασσα, από τον Τούρκο πασά, οι Αρβανίτες που είχαν έρθει να βοηθήσουν τους Τούρκους για ν' αντιμετωπίσουν τον ξεσηκωμό των Ελλήνων, την περίοδο των Ορλωφικών. Ο "Μιλτιάδης", 22 μ. με 22 κανονοθυρίδες και οπλοθυρίδες, έγινε φυλακή για βαρυντινίτες.

Στον κεντρικό προμαχώνα, το εκκλησάκι του

Αγίου Ανδρέα, αγνατεύει επιβλητικά την πόλη. Είναι ο καλύτερα διατηρημένος και ο ψηλότερος προμαχώνας. Εδώ, και η φυλακή-θαγούμι υπόγειο στο βράχο- του Κολοκοτρώνη. Καταδικασμένος πρώτα σε θάνατο κι έπειτα σε 20ετή κάθειρξη ως ένοχος εσχάτης προδοσίας, ο Γέρος του Μοριά έμεινε φυλακισμένος έντεκα μήνες, την περίοδο της Αντιβασιλείας κι όπως ο ίδιος γράφει "...μας επήγαν εις το Παλαμίδι. Εστάθηκα κι εκεί ένδεκα μήνες. Ο Βασιλεύς όταν ανέβηκε εις τον θρόνον έκαμε διαταγή και μας ελευθέρωσε απ' αυτήν την φυλακήν την άδικη. Εκατέβηκα από το Παλαμίδι η υποδοχή όπου μου έκανε ο λαός, με έκανε να λησμονήσω όλαις ταις δυστυχίαις όπου επέρασα...". Στον προμαχώνα του Αγίου Ανδρέα, στεγαζόταν και το Φρουραρχείο.

Οι προμαχώνες συνδέονται μεταξύ τους, εκτός απ' τον "Αχιλλέα" και τον "Μιλτιάδη" που είναι έξω από το τείχος του περιβόλου και συγκροτούν ανεξάρτητες ενότητες. Τα κελιά, χρησιμοποιήθηκαν σαν φυλακές και τόπος εκτέλεσης βαρυντινιτών μέχρι τα νεότερα χρόνια. Έξω απ' το κάστρο, στ' Αλωνάκι, ήταν στημένη η καρμανιόλα, για

τους μελλοθάνατους καταδίκους, από το 1840 έως το 1920.

Στην κεντρική Πύλη του κάστρου, οδηγεί τον επισκέπτη ο ασφαλτόδρομος που καταλήγει στην ανατολική πλευρά του Παλαμειδίου. Η θέα από ψηλά, είναι συναρπαστική. Το θαυμαστό φρούριο, με την ακατάλυτη τεχνική του, δένει αρμονικά με τον τόπο και συμπληρώνει με μιά υπέροχη ενότητα, τις απόκρημνες άκρες στον γκριζο βράχο.

Ένα συναρπαστικό κατέβασμα προς την πόλη, προσφέρουν από την βορειοδυτική πλευρά του φρουρίου τα 999 σκαλιά -ως θέλει η παράδοση- που έχτισε ο βαυαρικός στρατός με τους καταδίκους, σκεπασμένα με θολωτή στέγη σε ορισμένα σημεία τους κι ενισχυμένα με μικρές πολεμίστρες, που καταλήγουν στα ριζώματα του λόφου και σε καθοδηγούν προς τα πλευρά τ' ανήλιαγα, του αντικρινού βράχου της Ακροναυπλίας.

Κλείνουμε την αναφορά μας στο Παλαμήδι με τα νοσταλγικά στιχάκια του "**Αντώνη Αναπλιώτη**", από το θαυμάσιο βιβλίο του Γιάννη Π. Γκίκα "**Κάστρα του θρύλου και της ιστορίας**":

Πανηγυριώτης θε ναρθώ στο πανηγύρι σου και στην κορφή σου θα βρεθώ, στο σημαντήρι σου. Θαν' τ' ανεβάσω τα σκαλιά (χίλια σκαλιά), καθώς παλιά χωρίς να ξαποστάσω.

Και στην κορφή σαν φτάσω από μια ντάπια της στεριάς.

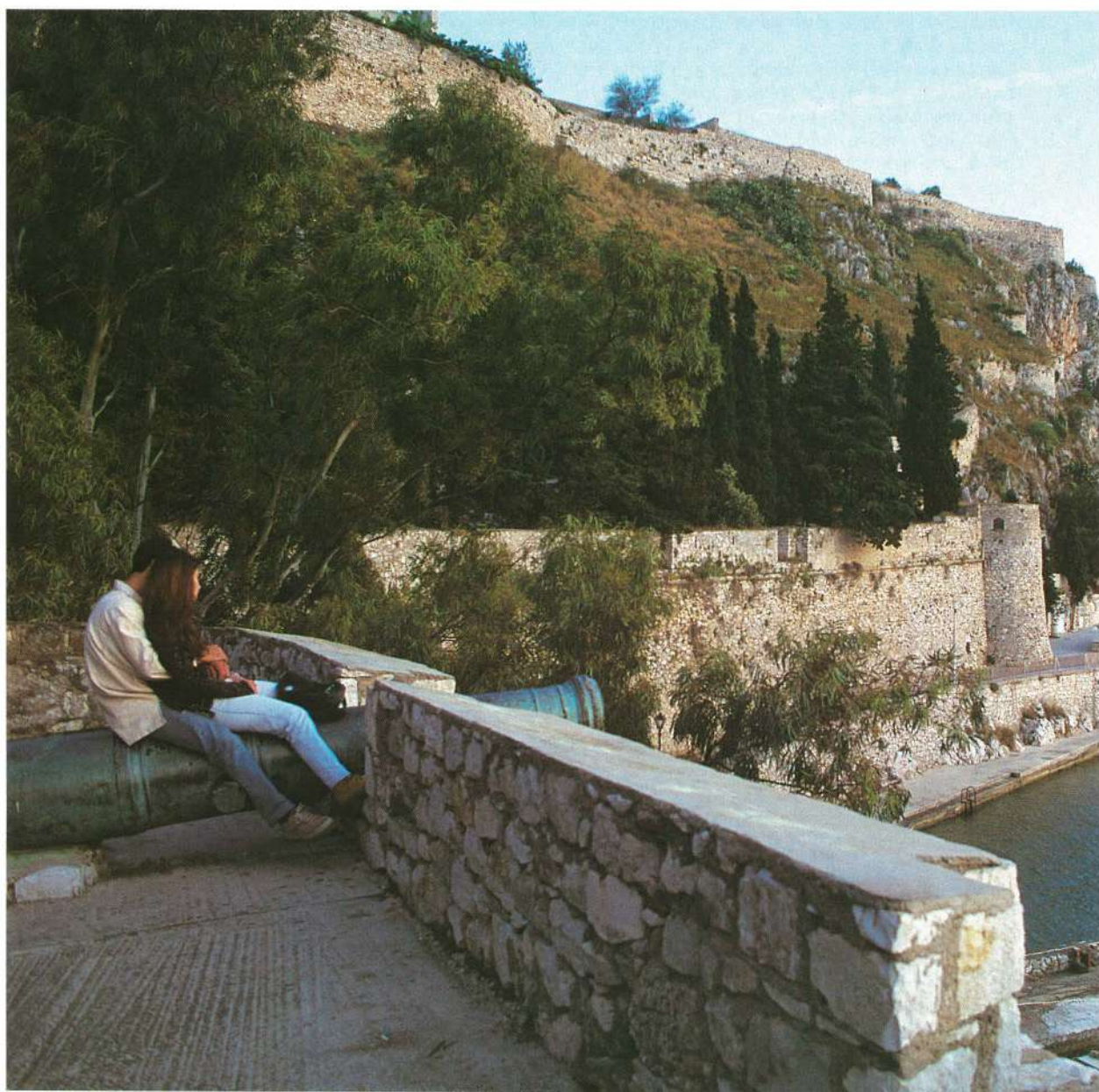
-Πέρα κι αντίκρυ ξει ο Μωριάς- τα πόδια θα κρεμάσω, τον κάμπο θα χορτάσω να γιορτάσω...

Η ΑΚΡΟΝΑΥΠΛΙΑ Το Ίτς-Καλέ των Τούρκων, το Βαρούσι όπως λεγόταν στην Επανάσταση, μιά βραχώδης χερσόνησος που ενώνεται με τη στεριά στο ανατολικό της άκρο, στο στενό της Αρβανιτιάς, είναι η αρχαιότερη ακρόπολη του Ναυπλίου. Σώζονται πάνω της τα τείχη όλων των εποχών. Έχει ύψος 85 μέτρα, 400 πλάτος και 900 μήκος και δεν έχει επακριβώς διευκρινισθεί, πότε απέκτησε την πρώτη οχύρωσή της.

Στο ισχυρό πολυγωνικό τείχος που υπήρχε τον 4ο αι. π.Χ. αργότερα προστέθηκαν οι ενισχυτικές αμυντικές αρχιτεκτονικές εργασίες των Βυζαντινών. Ο Ψευδο-Δωρόθεος Μονεμβασίας που περιγράφει και την πτώση του

Στον κεντρικό προμαχώνα του κάστρου βρίσκεται και το εκκλησάκι του Αγ. Ανδρέα. Στις 30 Νοέμβριου, οι Αναπλιώτες γιορτάζουν την Άλωση του Παλαμειδίου.

Ναυπλίου στους Φράγκους, γράφει πως στο Ανάπλι υπήρχαν μόνο δύο κάστρα "Το ένα προς το μέρος της Ανατολής ελέγετο Φράγκικον, το δε άλλο όπου ήταν εις το μέρος της Δύσης ελέγετο Ρωμεϊκον... Όταν επήρην ο Πρίγγιπος το κάστρον του Αναπλίου δεν είχε άλλο τίποτε, μόνον αυτά τα δύο κάστρη, πλην η κάτω χώρα του Αναπλίου, όπου φαίνεται σήμερον κτισμένη γύρωθεν, την έκτισαν οι Βενετσιάνοι με τείχη σίγουρα και στερεά". Φαίνεται πως την εποχή αυτή, οι κάτοικοι

ζούσαν μέσα στην οχυρωμένη Ακροναυπλία, από το φόβο των πειρατών και η θάλασσα έφθανε μέχρι τη ρίζα του βράχου. Στα χρόνια που ακολούθησαν, τα κατοπινά, γύρω στο 1500, οι Βενετοί έκαναν τις αναγκαίες επιχωματώσεις και δημιούργησαν την πόλη με τα σπίτια, την κεντρική πλατεία και το παλάτι κι έχτισαν τείχος για την αποτελεσματική προστασία του λιμανιού. Η πόλη δημιουργήθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εποχής της Αναγέννησης από την οποία διαπνεόταν τότε

*Α*νάγλυφη παράσταση, στη ράχη του ενός από τα πέντε κανόνια, που βρίσκονται στα κάτω τείχη της Ακροναυπλίας, στην τοποθεσία "Πέντε Αδέλφια".

Στη νοτιοδυτική πλευρά του τείχους της Ακροναυπλίας, στέκει αγέρωχος ο προμαχώνας "Πέντε Αδέλφια", ο οποίος πήρε το όνομά του από τα πέντε κανόνια που ενίσχυαν τον περίβολό του.

η Βενετία.

Όταν οι Βενετοί κατά την πρώτη Βενετοκρατία από το 1389 έως το 1540 πήραν την Ακροναυπλία, συμπλήρωσαν την οχύρωση του φρουρίου. Οχύρωσαν ένα τρίτο κάστρο, δίπλα στο Φράγκικο, που ονομάστηκε κάστρο των Τόρων, ίσως από τους στρογγυλούς πύργους του κι απλωνόταν στη βορειοδυτική πλευρά της Ακροναυπλίας, λίγο χαμηλότερα απ' τα άλλα δύο. Ανάμεσα στο Φράγκικο κάστρο και στο κάστρο των Τόρων υπήρχε

τείχος που κατέληγε σε ένα τετράγωνο πύργο προς την πλευρά της θάλασσας. Στην πλευρά της στεριάς, εκεί που τα δύο κάστρα συναντιώνταν, υπήρχε ένας μεγάλος στρογγυλός πύργος που σώζεται μέχρι σήμερα. Με τείχος χωριζόταν και το Φράγκικο κάστρο από το Ρωμεικό. Επιβλητικές πύλες και θολωτά περάσματα προστάτευαν το κάστρο των Τόρων, ενώ τα τείχη ακολουθώντας τις επιταγές της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής στεφανώνονταν από εντυπωσιακές δαντελωτές

επάλξεις.

Απαραίτητο συμπλήρωμα της φρουριακής αρχιτεκτονικής των χρόνων, η δημιουργία της τάφρου στο ανατολικό άκρο της χερσονήσου, πάνω από την οποία υπήρχε γέφυρα για να συνδέει το φρούριο με την εκτός των τειχών περιοχή. Στο μισό τμήμα της ήταν κινητή, ξύλινη, εκεί που επικοινωνούσε με την κύρια σιδερόφρακτη πύλη. Σε διάφορα σημεία τα τείχη ήταν διακοσμημένα με ανάγλυφα liontάρια, σύμβολα της Ενετικής κυριαρχίας. Μετά από πολιορκία τριών χρόνων, στα 1540, το Ναύπλιο, έπεσε στα χέρια τα Τούρκικα στα οποία και παρέμεινε μέχρι το 1686. Οι Τούρκοι εγκαταστάθηκαν μέσα στο φρούριο της Ακροναυπλίας και τ' ονομάτισαν "Ιτς-Καλέ".

Όταν η πόλη, ξαναπέρασε σε χέρια Βενέτικα, το 1686, τα κάστρα της παρά τις τούρκικες επισκευές, διατηρούσαν την αρχική τους μορφή, και το Ναύπλιο, εξακολουθούσε να είναι η "πρωτεύουσα του Μοριά". Έτσι, συγχρόνως με το Παλαμήδι που οχυρώθηκε για την αποτελεσματικότερη προστασία της πόλης, οι Βενετοί ενίσχυσαν το τείχος της Ακροναυπλίας, ενώ παράλληλα, κατέχωσαν την τάφρο που υπήρχε μέχρι τότε στην ανατολική πλευρά, ενίσχυσαν τους πύργους και τα τείχη του κάστρου των Τόρων και ολοκλήρωσαν την εξωτερική οχύρωση του κάστρου. Τότε, κατασκευάστηκε και η επιβλητική πύλη, που φέρει το όνομα του προβλεπτή Αυγουστίνου Σαργέδου, στη βόρεια πλευρά του Ρωμεικού κάστρου, στο οχυρό του Δολφίνου, και είναι προσιτή από μία κλιμακωτή ανάβαση με πολλά σκαλοπάτια.

Στην άκρη της χερσονήσου οι Βενετοί κατασκεύασαν ένα μικρό φρούριο που πήρε από τον Προβλεπτή του Μοριά την ονομασία "Προμαχώνας Grimani". Στην όψη του σώζεται εντοχισμένο το ανάγλυφο, με το βενετσιάνικο lionτάρι. Ο προμαχώνας αυτός, εξασφάλιζε την προστασία της πόλης από την κύρια είσοδό της, την Πύλη της Ξηράς που καταστράφηκε γύρω στα 1896 κι ορθώθηκε πάλι πρόσφατα μ' ένα έργο ανάπλασης και διαμόρφωσης του περιβάλλοντα χώρου, που ακόμη δεν έχει περατωθεί.

Από το τείχος του κάστρου στη νοτιοδυτική πλευρά καλύτερα διατηρημένο είναι το δυτικό τμήμα, εκεί που δημιουργήθηκε ο Προμαχώνας Πέντε Αδέλφια, ο οποίος πήρε τ' όνομά του από τα πέντε κανόνια που ενίσχυαν τον περιβόλό του.

Η Ακροναυπλία απέκτησε την τελική της οχύρωση. Παρ' ότι το τείχος της πόλης που ολοκληρώθηκε το 1714 σχεδιάστηκε και

χαρακτηρίστηκε ως ισχυρό, οι Τούρκοι κατέλαβαν το Ναύπλιο, την επόμενη χρονιά. Μιά τοπική παράδοση αναφέρει ότι πάνω από την πόλη της ανατολικής πλευράς, ο γενίτσαρος που πρώτος πάτησε το κάστρο, στέρωσε το γαταγάνι του. Κι από τότε, κάθε Παρασκευή έσταζε αίμα, γιατί ήταν ημέρα Παρασκευή που πάρθηκε η πόλη.

Σ' αυτή την τελευταία περίοδο, αρχίζει η παρακμή. Το Ναύπλιο, από το 1786 έπαψε να είναι η πρωτεύουσα του Μοριά, αφού οι Τούρκοι προτίμησαν για στρατιωτικούς λόγους, την Τρίπολη. Μόνο τα κάστρα, στέκονταν αλώβητα και διατηρούσαν το μεγαλείο τους. Στα χρόνια του Όθωνα τα κάστρα της Ακροναυπλίας χρησιμοποιήθηκαν ως φυλακές. Μέσα στα ανήλιαγα μπουντρούμια της Ακροναυπλίας φυλακίστηκε για έξη μήνες ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, πριν μεταφερθεί στο υπόγειο δεσμοτήριό του στο Παλαμήδι. Έως το 1863 που έφυγε ο Όθωνας και ήρθε ο Γεώργιος ο Α', εκατοντάδες αγωνιστές του 21 φυλακίστηκαν εκεί και εξοντώθηκαν σωματικά και ψυχικά.

Σήμερα, η μορφή της Ακροναυπλίας έχει αλλοιωθεί από τα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα που κτίστηκαν στις κορυφές της χερσονήσου. Ωστόσο, η αγέρωχη όψη των οχυρώσεων παραμένει. Μονάχα απ' τα ψηλά, απ' τον λόφο του Παλαμηδιού μπορεί ο επισκέπτης να απολαύσει την φαντασμαγορική θέα της Ακροναυπλίας και να κατανοήσει την διαμόρφωση των κάστρων της. Στην άκρη τη δυτικότερη, στο ψηλότερο σημείο, το Ρωμεικό Κάστρο, εκεί που βρισκόταν η προϊστορική ακρόπολη. Στη μέση το Φράγκικο, που έως τα χρόνια της Τουρκοκρατίας αποτελούσε το στρατιωτικό κέντρο της περιοχής. Στη στροφή της Αρβανιτιάς, το κάστρο των Τόρων. Κάτω από τη σκιά της Ακροναυπλίας, ατλώνεται ναχελικά ξαπλωμένη η πόλη και καταμεσής του Αργολικού λιμανιού αγέρωχος φαντάζει ο θαλασσοπυργός της...

Τ Ο ΜΠΟΥΡΤΖΙ Δεν είναι μόνο Κάστρο το Μπούρτζι, είναι το νησί σύμβολο, το οικόσημο τ' Αναπλιού. Δεμένο με την πολιτεία και την ιστορία της. Το νησί των Αγίων Θεοδώρων όπως ονομαζόταν παλιότερα, από τη μικρή εκκλησούλα που υπήρχε εδώ, ίσως νάχε κατοικηθεί από αρχαιοτάτων χρόνων, ίσως πάλι νάταν και ακατοίκητο, δύσκολο να υπάρξει επίσημη ή απόλυτα τεκμηριωμένη άποψη.

Οι Ενετοί στερεώνουν την οχύρωσή του. Κατασκευάζουν τον ψηλό πύργο στο κέντρο και ορθώνουν σε ολόκερη σχεδόν την έκταση

Θαλασσόπυργος Μπούρτζι, το νησί σύμβολο του Αναπλίου. Οι Ενετοί το 1473 στερεώνουν την οχύρωσή του και το συνδέουν με το φρούριο του Τόρου, με αλυσίδα. Το Ξαναοχυρώνουν οι ίδιοι το 1686 με νέο πύργο και περίβολο. Από τους τούρκους θα το πάρουν οι Έλληνες το 1822.

του νησιού, τις προστατευτικές οχυρώσεις. Το συνδέουν με αλυσίδα, με το φρούριο του Τόρου, στο δυτικό άκρο της Ακροναυπλίας, έτσι ώστε να κλείνει το πέρασμα για τα ανεπιθύμητα πλοία, αφού η άλλη πλευρά ήταν υπερβολικά ρηχή και ακατάλληλη για να μπορέσουν τα πλεούμενα να προσεγγίσουν. Απ' αυτή την αλυσίδα, που ένωνε το Μπούρτζι με την αντικρυνή στεριά, το Ναύπλιο ονομαζόταν και "Porto Catena".

Ο θαλασσόπυργος ενισχύεται με συμπληρωματικά οχυρωματικά έργα και περίβολο, για να διασφαλιστεί η απόλυτη προστασία της πόλης. Παράλληλα έγινε η κατασκευή υποβρύχιου προστατευτικού έργου, για να μην μπορούν τα πλοία να προσεγγίζουν από τη θάλασσα.

Το νησάκι ονομάστηκε Μπούρτζι αλλά και Passage που σημαίνει πέρασμα. Την περίοδο της Επανάστασης το αποκαλούσαν Καστέλλι ή Θαλασσόπυργο κι έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην πολιορκία του Ναυπλίου το 1822. Στα χρόνια που ακολούθησαν το Μπούρτζι

έπαιξε να χρησιμοποιείται σαν φρούριο. Από το 1865 αποτελούσε τόπο διαμονής των δημίων, που εκτελούσαν τους καταδίκους στο Αλωνάκι -πάνω στο κάστρο του Παλαμηδιού. Οι δήμιοι, δεν έβγαιναν απ' το νησί τους, παρά μόνον όταν είχαν διαταγή για καμιά εκτέλεση. Έβγαιναν και κάποτε, πάντα με συνοδεία μέχρι το Οπλοστάσιο, όπου έστηναν τη φοβερή μηχανή τους, και γυμνάζονταν. Ο μισθός τους ήτανε από 300 δραχμές το μήνα καθενός κι εκατό δραχμές που παίρναν για το κεφάλι, σαν γινότανε η εκτέλεση. Κι ήταν αλήθεια αρκετό ποσό και μπορούσαν να κάνουν χρήματα εκεί μέσα.

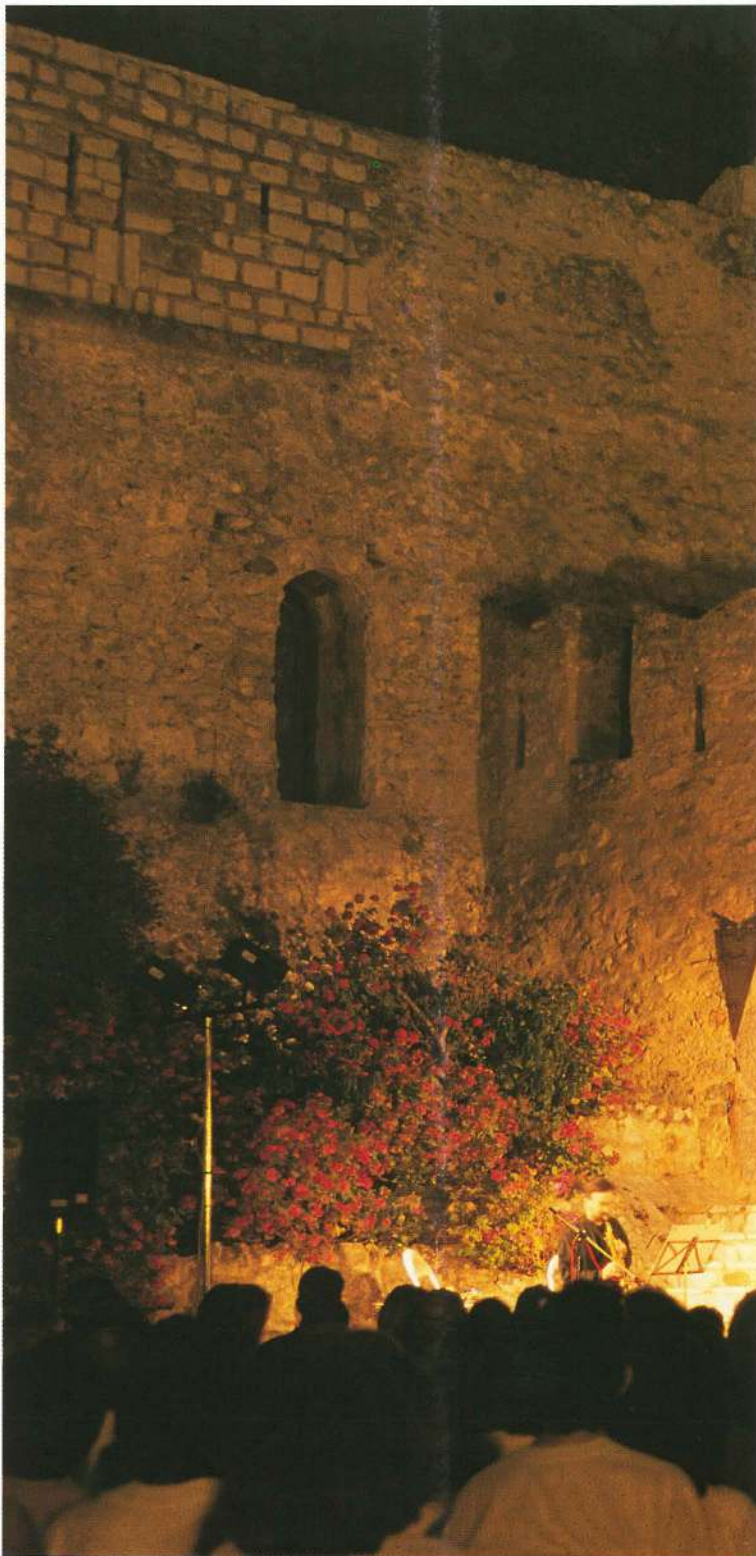
Κάποιοι παλιοί Αναπλιώτες, με δυσκολία πείθονται να σου ιστορίσουν τον βίο και την πολιτεία, τη θωριά και τις πράξεις των δημίων, που πέρασαν απ' τον μοναχικό θαλασσόπυργο... Πρόσωπα φοβερά, άγρια κι αιμοβόρικα που ζούσαν σαν ερμηίτες... Φιγούρες ισχνές, που έσπειραν τον τρόμο και τον αποτροπιασμό... Ανέκδοτες βιογραφίες του Τελώνη, του Μπεκιάρη, του

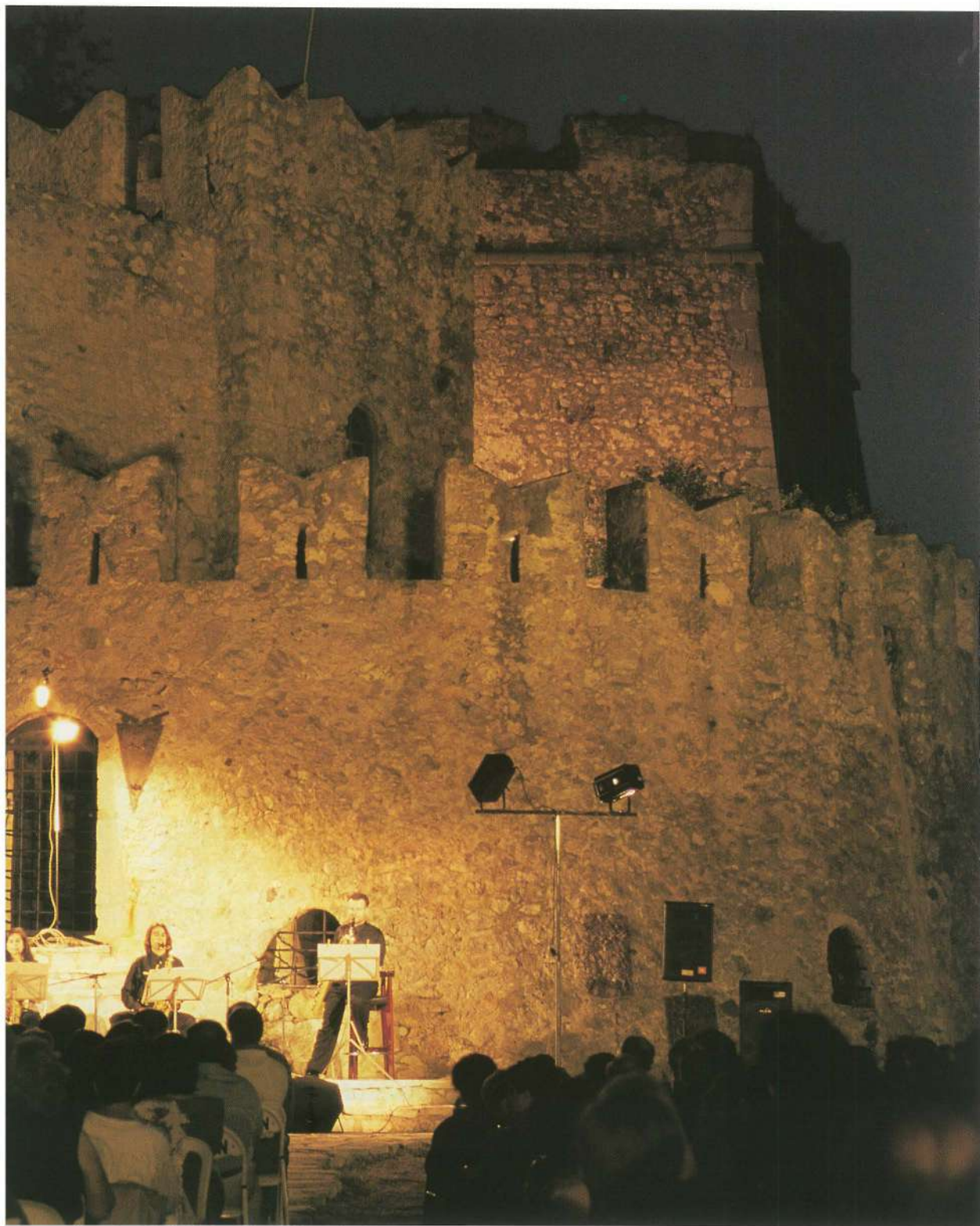
Αλεβιζόπουλου, του Σοφρά, του Αμυδαράκη, κλεισμένες ερμητικά στο χρονοντούλαπο της μνήμης των ντόπιων που τις διδάχτηκαν από τους πατεράδες ή τους παππούδες τους, με την προτροπή να τις λησμονήσουν για πάντα, μήπως και πάψουν τούτες οι θύμησης οι ανατριχιαστικές, να καταδυναστεύουν τη φήμη τ' Αναπλιού...

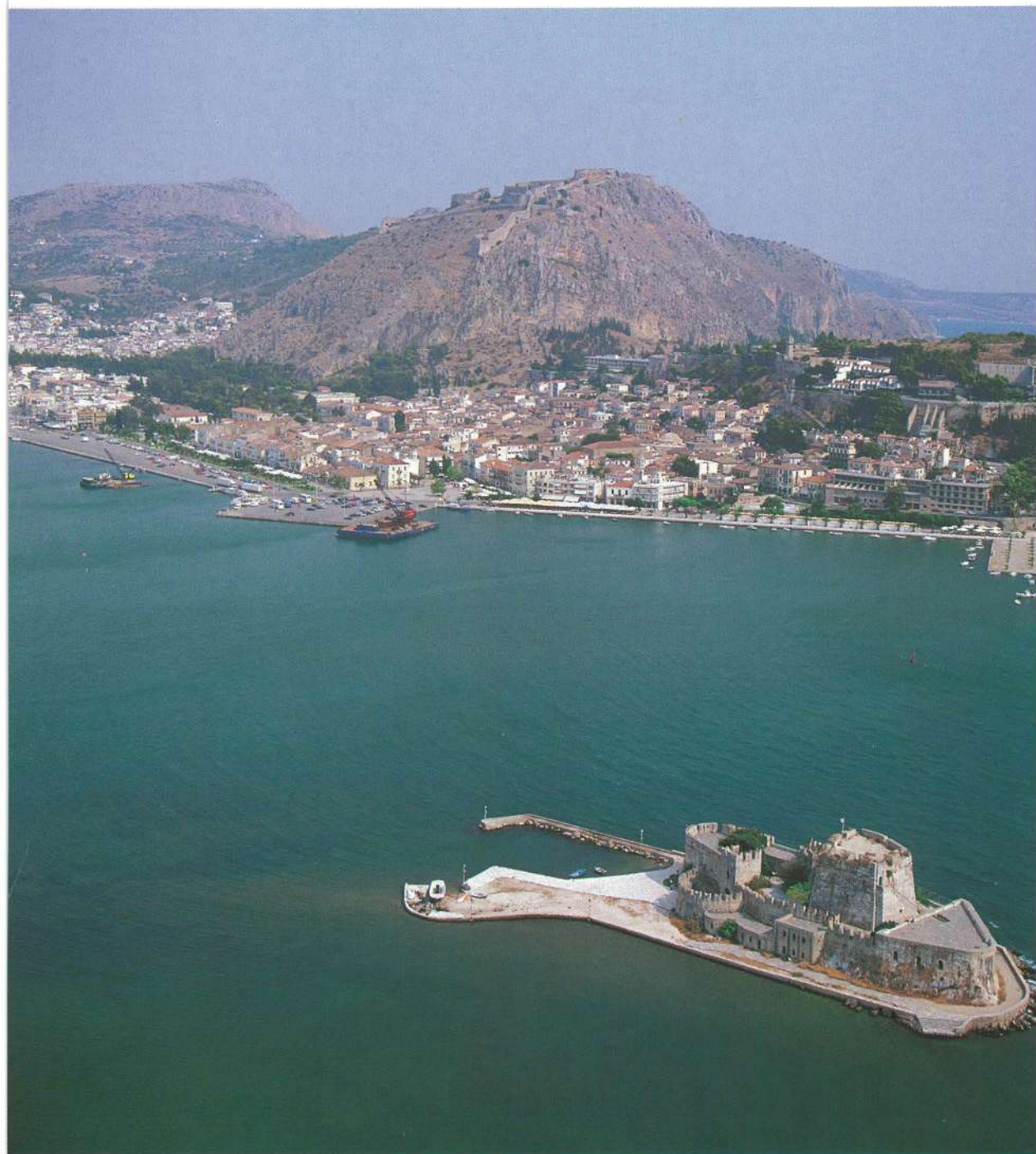
Στις γκριζες σελίδες, στα χρόνια των δημίων, σταμάτησε το φυλλομέτρημα. Κι είναι η γραφή του Ανδρέα Καρκαβίτσα, τόσο παραστατική και συνάμα τόσο αποκαλυπτική, που ανασύρει από το παρελθόν τούτα τα άχαρα συμβάντα, τα καταφρονεμένα και τα λησμονημένα. "Ο βαρκάρης εξακολούθει ακόμα να λάμνη και να μας τα διηγάται. Η μάνα του Τελώνη, λέγει, επήγαινε συχνά στο θαλασσόπυργο να βλέπη τον υγιό της. Μία φορά όμως κάποια συμπλοκή έγινε μεταξύ των δημίων εξ αιτίας της και το φρούραρχείο την εμπόδισε να πηγαίνει πλέον. Μα εκείνη η άμοιρη για πολύν καιρό ήρχετο κ' εκάθητο στ' ακρογιάλι να βλέπη το Μπούρτζι και να μύρεται ολημερίς. Η άλλη πάλι, η μάνα του Μπεκιάρη στο Άργος ποτέ δεν εδέχτηκε από το γιό της χρήματα. Εξενοδούλευε αδύνατη και άρρωστη, πολλές φορές επεινούσε, δεν είχε ρούχα να ντυθή, μα πάντα έσπρωχνε από μπροστά της, της αδικίας το κέρδος.

Το ερειπωμένο φρούριο, επισκευάστηκε το 1930 απ' έναν ιδιώτη, τον ένθερμο Αναπλιώτη Τάκη Κωστούρο και λειτούρ-

Ε ιδυλλιακός χώρος, που φιλοξενεί περιστασιακά, μεμονωμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Το Μπούρτζι, προσδοκά την παραχώρησή του από τον ΕΟΤ στο Δήμο Ναυπηλίου και την ανάδειξή του σε κέντρο πολλαπλών πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

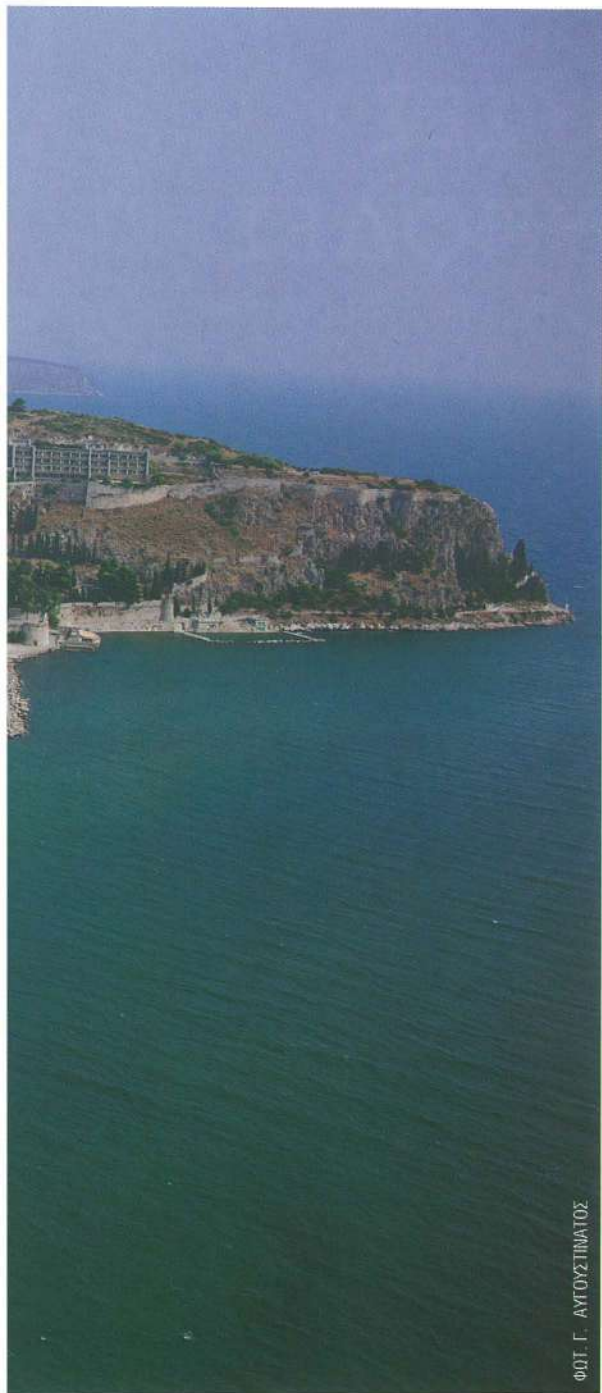

γησε ως το 1970 σαν κοσμοπολίτικο ξενοδοχειακό συγκρότημα, που φιλοξένησε διακεκριμένες προσωπικότητες από τον χώρο της τέχνης, των γραμμάτων, της πολιτικής και του επιχειρηματικού κόσμου, παγκόσμιας ακτινο-

βολίας.

Αργότερα το ιδιοκτησιακό καθεστώς της νησίδας Μπούρτζι, που παραμένει στον ΕΟΤ δεν επιτρέπει στους τοπικούς φορείς, τις οποιεσδήποτε διορθωτικές παρεμβάσεις για

ΦΩΤ. Γ. ΑΥΤΟΥΣΤΙΜΑΤΟΣ

την περαιτέρω αξιοποίησή του, ενώ εκκρεμεί η υπογραφή της σχετικής προγραμματικής σύμβασης, που θα επιτρέψει την παραχώρησή του στον Δήμο Ναυπλίου και την ανάδειξή του σε κέντρο Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων.

*Μ*πούρτζι, καράβι αγγυροβοηθημένο
εδώ από τα βάθη της ιστορίας,
περιμένει τους επισκέπτες-προσκυντές του.

Σήμερα, το ερημικό θαλασσινό φρούριο μετράει τις νωπές πληγές απ' τις ρωγμές του. Λειλατημένο απ' τη φθορά του χρόνου και την απραξία των ανθρώπων στέκει αγέρωχο, μα εγκαταλελειμμένο. Ξεναγεί τους ευλαβικούς προσκυνητές του, στις μέρες της δόξας και της αίγλης του παρελθόντος. Προσμένει καρτερικά τους λιγοστούς βαρκάρηδες που θα "δέσουν" τα καΐκια τους στα φαγωμένα απ' την αρμύρα βράχια του, όσο ο επισκέπτης να το γνωρίσει και να γοητευτεί. Αντικρύζει την πόλη που αναπτύσσεται, τους κατοίκους της που οραματίζονται το μέλλον, τα κάστρα τα τρανά της αιωνόβιας πολιτείας -φυλαχτό στη μνήμη του τόπου με την ηχώ των μεγάλων πράξεων στο ηρωϊκό του, το χθές. Ατενίζει τη γή και τη θάλασσα, σ' ένα τέλειο σμίξιμο. Και τα βουνά με τα απόρθητα φρούρια που αδράχνουν το χώρο, σάμπως να κρατούν ιερό αμφορέα, ξέχειλο πολυτιμότετη ουσία: ζωής και μνήμης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ♦ ΤΟ ΜΠΟΥΡΤΖΙ, Ανδρέας Καρκαβίτσας, "Εστία" 1892
- ♦ ΤΑΞΙΔΙΑ (κεφ. Τ' ΑΝΑΠΛΙ), Φώτης Κόντογλου, Αθήνα 1928
- ♦ ΑΡΓΟΛΙΔΑ Κείμενα και Εικόνες, της Ντιάνας Αντωνανάτου, Αθήνα 1967
- ♦ ΝΑΥΠΛΙΑΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ 1540-1968, του Π. Β. Λιαλιάτση, Εκδ. Συλλόγου "Ο ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ", Ναύπλιον 1969
- ♦ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ, κείμενο Ντιάνας Αντωνανάτου, Εκδ. Νομαρχίας Αργολίδος, 1973
- ♦ ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ, της Σέμνης Καρούζου, Εκδ. Εμπορικής Τραπεζής της Ελλάδος, Αθήνα 1979
- ♦ ΠΑΛΑΜΗΔΙ Ιστορική Αναδρομή, του Τάκη Μαύρου, Αθήνα 1988
- ♦ ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, σε κείμενα της Δρ. Ε. ΚΑΡΠΟΔΙΝΗ - ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ, αρχαιολόγου, Εκδ. ADAM EDITIONS, Αθήνα 1993.
- ♦ ΚΑΣΤΡΑ-ΤΑΞΙΔΙΑ, Γιάννη Π. Γκίκα, Γ' τόμος Εκδ. "ΑΣΤΗΡ", ΑΘΗΝΑ 1985
- ♦ ΚΑΣΤΡΑ ΤΟΥ ΘΡΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, Γιάννη Π. Γκίκα, Εκδ. "ΑΣΤΗΡ", ΑΘΗΝΑ Β' έκδοση 1982.

